

HENNING JAKHELLN
professor

Institutt for offentlig rett
Universitetet i Oslo
Karl Johansgt. 47 (Domus Bibliotheca)
Postboks 6706 St. Olavs plass
0162 Oslo

Tlf.: 22 85 94 31
Fax: 22 85 94 20
henning.jakhelln@jus.uio.no

12 nov. 2003

Tjenestemannsorganisasjonene i Statskonsult

Har tjenestemenn i Statskonsult reservasjonsrett/valgrett når Statskonsult omdannes fra forvaltningsorgan til aksjeselskap?

I I anledning dette spørsmål bemerkes at de ansatte i Statskonsult omfattes av tjenestemannsloven og tjenestetvistloven, og de tariffavtaler som gjelder for statens virksomhet. En omdannelse av Statskonsult til aksjeselskap vil bl.a. innebære at deres arbeidsforhold vil bli regulert av arbeidsmiljøloven og arbeidstvistloven, og de tariffavtaler som i dag regulerer deres arbeidsforhold vil måtte reforhandles.

Spørsmålet er om de ansatte i Statskonsult har rett til å henholde seg til staten som sin arbeidsgiver, og således reservere seg mot at de får aksjeselskapet som deres nye arbeidsgiver.

II Utgangspunktet er at de ansatte er såvel berettiget som forpliktet til å følge med virksomheten, når denne blir utskilt som eget rettssubjekt. Det er for såvidt tilstrekkelig å vise til Høyesteretts avgjørelser i sakene om Miljøtransport (Rt. 2000 s. 2058) og Louisenberg Sykehus (Rt. 2000 s. 2047).

Utgangspunktet er imidlertid ikke uten reservasjoner. Det bemerkes først, at de i de ovennevnte avgjørelser bl.a. uttales det også at selve overgangen av arbeidsforhodene fra den offentlige til den private sektor av arbeidslivet i seg selv ikke er avgjørende. Det avgjørende spørsmål er om

omdannelsen innebærer "så inngripende negative endringer for arbeidstakerne" at det må gjelde unntak fra hovedregelen om at arbeidstakerne ikke har noen valgrett, jfr. forsåvidt flertallet i Rt. 2000 s. 2058 [dommer Cowards votum].

III Ved vurderingen av om omdanningen av Statskonsult fra forvaltningsorgan til aksjeselskap medfører så inngripende negative endringer at arbeidstakerne vil ha en reservasjons- eller valgrett, er det etter min oppfatning grunn til å påpeke følgende:

Antall ansatte i Statskonsult er i dag ca 140. Det er imidlertid lagt opp til at antall ansatte i det nye aksjeselskap skal reduseres til omlag halvparten, og at hovedtyngden av denne nedbemanning skal finne sted i løpet av det første driftsåret (2004), jfr. St. prp. nr. 1 (2003-2004) Arbeids- og administrasjonsdepartementet, s. 54.

Det vil pr. 1. jan. 2004 - i hovedsak - ikke være avklart hvilke arbeidstakere som skal kunne fortsette å arbeide i det nye aksjeselskap, og hvilke som vil være overtallige og dermed vil bli sagt opp. Sett fra de ansattes synspunkt vil de derfor stå overfor en betydelig usikkerhet om de vil få noe varig arbeid i aksjeselskapet; satt på spissen kan det formuleres slik at de bare får et tilbud om et års midlertidig ansettelse.

Det følger med nødvendighet av en slik omfattende og inngripende nedbemanning at de enkeltes arbeidsoppgaver vil måtte bli gjenstand for endringer, såvel på det generelle som på det mer spesielle plan. Den enkeltes arbeidsoppgaver kan ikke forventes å skulle fortsette uten endringer - og kanskje endog betydelige endringer.

Dertil kommer at det ennå ikke er helt avklart hva det nye aksjeselskap konkret skal drive med. Oppgavene for aksjeselskapet ier i St. prp. nr. 1 (2003-2004) Arbeids- og administrasjonsdepartementet, s. 26 bare angitt slik: "Statskonsult as skal tilby opplæring og ulike konsulenttjenester knyttet til organisasjonsutvikling m.v., bl.a. til offentlige virksomheter (statlige og kommunale)."

Det er forsåvidt illustrerende for situasjonen at Finanskomiteen har reist spørsmål overfor Arbeids- og administrasjonsdepartementet og fått dette svar fra departementet:

”Departementets mål er at Statskonsults særegne kompetanse skal kunne tas i bruk og videreutvikles på brukernes premisser til det beste for hele offentlig sektor, og ikke bare være forbeholdt statlig sektor. Endelig forretningsanalyse og –ide utarbeides i disse dager.”

Ytterligere etableres aksjeselskapet innen et marked - konsulentmarkedet - hvor konkurransen er meget hård, og hvor de private aktører i markedet ser seg nødsaget til å presse prisene nedover på sine tjenester, og å gjennomføre nedbemanninger. Fremtidsutsiktene for det nye aksjeselskapet er derfor relativt usikre, og det kan vel reises spørsmål om en egenkapital på kr. 103.000.000 egentlig er et fullt ut tilstrekkelig økonomisk fundament. Det vil nødvendigvis kreve betydelig innsats - også i økonomisk henseende - for å etablere en ny bedrift med overskudd i et så vanskelig marked. Overskuddet vil kanskje først vise seg etter endel år.

I tillegg til ovenstående bemerkes at endel arbeidsoppgaver allerede er tatt ut av nåværende Statskonsult og lagt annensteds; dette gjelder bl.a. enkelte IKT-oppgaver som er lagt til fylkesmannen i Sogn og Fjordane (overføring fra Statskonsult ca. 4. mill kr.); den elektroniske postjournal er lagt til Statens forvaltningstjeneste, det statlige topplederprogram er lagt til et privat konsulentfirma (forøvrig uten noen offentlig anbudsrunde), og det er også lagt opp til at det skal etableres et nytt og uavhengig organ "kritisk analyse og dokumentasjon", hvilket er et helt sentralt område innen nåværende Statskonsults arbeidsområde.

I den forbindelse er det bl.a. uttalt (notat av 16. juli 2003 til statsråden i AAD: Oversendes av rapport, kostnadsestimat og fremdriftsplan): "Det kan være hensiktsmessig å vente med etableringen av det nye organet til 01.07.04, fordi en da vil unngå problemstillinger knyttet til ansattes rettigheter dersom dette nye organet etableres samtidig med Statskonsult AS." Uttalelsen er bemerkelsesverdig!

Samlet sett fremstår det nye aksjeselskapets arbeidsoppgaver som temmelig vingestekket i forhold til det nåværende Statskonsult.

Enn ytterligere må forholdet til de ansattes pensjonsrettigheter berøres. Som ansatte i et aksjeselskap er de ikke uten videre medlemmer av Statens Pensjonskasse. Pensjonsspørsmålet vil nødvendigvis måtte vurderes videre, og spørsmålet er av betydelig økonomisk omfang. Gjennomsnittsalderen av de ansatte i dagens Statskonsult er ca 50, og 10-15 ansatte er over 60 år. Derfor vil pensjonsspørsmålet nødvendigvis måtte stå helt sentralt for de ansatte, og den økonomiske belastning for aksjeselskapet vil påvirkes betydelig av alderssammensetningen - uansett hvilken pensjonsordning som etableres. Pensjonsspørsmålene er pr. i dag ikke avklarte, men det foreligger en anbefaling fra departementets side om å videreføre tilknytningen til Statens Pensjonskasse.

IV Ovenstående innebærer etter min vurdering at det foreligger såvidt store usikkerhetsfaktorer ved det nye aksjeselskap, og det må påregnes såvidt betydelige endringer av de ansattes arbeidsforhold, at de ansatte må være berettigede til å velge å henholde seg til staten som deres arbeidsgiver.

Med vennlig hilsen